

ÅRSMELDING 2008

**Rådgivningspanelet
for akkreditering av programvirksomhet
i norsk kriminalomsorg**

Februar 2009

1. Bakgrunn

I april 2006 ble rådgivningspanelet for akkreditering av programvirksomhet i norsk kriminalomsorg opprettet. Hendelsen var en følge av standpunktene i kriminalomsorgens ”*Strategi for faglig virksomhet 2004 – 2007*”, som danner grunnlaget for arbeidet i denne perioden. Prinsippene til den såkalte ”What works”-tankegangen er sentrale i den faglige utvikling og i straffegjennomføringen. Utgangspunktene blir i stor grad videreført i Stortingsmelding nr. 37 (2007-2008) ”*Straff som virker*”.

Kriminalomsorgen tar utgangspunkt i evidensbasert forskningsmateriale i sine forsøk til å redusere tilbakefall blant de som den kommer i kontakt med gjennom straffegjennomføringen. Det identifiseres en del faktorer som har vist seg til å være av stor betydning i forhold til tilbakefall til ny kriminalitet, og disse blir gjenstand for arbeidet med de innsatte og domfelte. Disse faktorene kalles ofte ”kriminogene” faktorer. Forskningen legger i tillegg stor vekt på at arbeidet er strukturert og blir gjennomført på en måte som er teoretisk og vitenskapelig forsvarlig. Det brukes blant annet strukturert miljøarbeid og programvirksomhet.

Utvikling av påvirkningsprogrammer i kriminalomsorgen har vært et område som det er blitt satt mye fokus på i løpet av de siste femten år. Det har oppstått mange gode initiativer, delvis ved å utvikle et program fra bunnen av, eller gjennom å basere opplegget på utenlandske eksempler. Dette har imidlertid medført ulik praksis i programvirksomheten, med påfølgende rettsulikhet. I tillegg er det blitt tatt i bruk programmer hvis innhold ikke er fullt forsvarlig ut ifra forskningsresultater.

I tråd med utviklingen i mange andre land er det derfor opprettet et ekspertpanel som behandler søknader om å få akkreditert et bestemt program. Disse søknadene må oppfylle krav i forbindelse med et antall kriterier, som er lagt ned i notatet ”*Akkreditering av programmer i den norske kriminalomsorgen*”. Ordningen ligger på kriminalomsorgens nettsider: www.kriminalomsorgen.no. Ifølge kriteriene skal programmet:

- Være basert på en tydelig og teoretisk forsvarlig endringsmodell
- Gi en godt begrunnet beskrivelse av deltaerutvalget
- Beskrive hvordan det sikter mot flere dynamiske risikofaktorer
- Benytte metoder som har vist seg til å være effektive
- Være ferdighetsorientert
- Beskrive en del nærmere detaljerte pedagogiske aspekter
- Beskrive hvordan programintegritet og kvalitetssikring er ivaretatt
- Beskrive metodene for regelmessig evaluering

Panelet gir råd om eventuell akkreditering til Kriminalomsorgens Sentrale Forvaltning (KSF) ved ekspedisjonssjefen i Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet. Rådet kan innebære at programmet akkrediteres eller ikke, eller panelet kan slå fast at programmet er lovende og bør prøves ut noe mer før det blir tatt en endelig avgjørelse om akkreditering. Akkreditering kan frarådes foreløpig, med anbefaling om spesifikke endringer og om å sende inn en ny søknad etter at disse er blitt gjennomført. I alle tilfeller følger det med en begrunnelse der det blir påpekt på hvilke områder det er muligheter til forbedring. Det er KSF som tar den endelige beslutningen om akkreditering.

2. Personalet i 2008

Medlemmene i panelet:

Christine Friestad

Psykolog, Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion Øst og Helseregion Sør, forsker

Tore Andreassen

Psykolog, Høgskole i Bodø, Forsker

Trond Danielsen

Sosiolog, Tyrilistiftelsen, forsker (fra mai 2008)

Roger Hagen

Psykolog, stipendiat NTNU

Geir Høstmark Nielsen

Psykolog, Universitet i Bergen, Professor/poliklinikkjef Institutt for klinisk psykologi

Arvid Skutle

Psykolog, Stiftelsen Bergensklinikkene, Forskningsjef

Panelets arbeid blir støttet av et sekretariat. Sekretariatet ledes av to ansatte ved Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS), rådgiver Kristin Opaas Haugli og forsker Ragnar Kristoffersen. Møtene i panelet ledes av KSF, ved seniorrådgiver Gerhard Ploeg.

Nytt medlem

Etter det første møte i 2008 ble panelet utvidet med ett medlem: Trond Danielsen, som hadde forlatt kriminalomsorgen til fordel for en forskerstilling hos Tyrilistiftelsen, gikk over fra sekretariatet til panelet. Han tilføyer ekstra kompetanse som sosiolog i et selskap som hittil besto av fem psykologer og han har stor erfaring med og kunnskap om både kriminalomsorg, kriminologi, programvirksomhet og evalueringsforskning. I sekretariatet ble han erstattet av Ragnar Kristoffersen.

Godtgjørelse

Det har kommet innspill om å øke godtgjørelsen for panelmedlemmene for å bringe det på samme nivået som i utlandet. I tillegg opplever medlemmene en ekstra belastning når det skal drøftes to programmer på samme møte. Det er ikke tilstrekkelig med to lesedager i slike tilfeller. Forslaget er å utbetale tre lesedager dersom det skal forberedes to programmer. Saken skal bli tatt opp med Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

Sekretariatet

Som det fremgår av ovennevnte, ble Trond Danielsen erstattet av Ragnar Kristoffersen i sekretariatet. Videre var Marie Røise fra Hedmark og Oppland friomsorgskontor nødt til å ta permisjon som medlem i sekretariatet grunnet opphold utenlands. Hun vil foreløpig ikke bli erstattet.

3. Møtevirksomhet i 2008

Panelet gjennomførte tre møter i 2008 der det ble drøftet totalt 5 programmer.

3.1 Det første møte fant sted den 29.01 med søknad om akkreditering av programmet Relasjon og samspill (ROS). Medlem Christine Friestad var inhabil på grunn av hennes involvering i utvikling av programmet og deltok derfor ikke i møtet. Før drøftingen fikk programutviklerne muligheten til å presentere programmet og svare på spørsmål. Dette ble gjennomført av Kjetil Nygård, Mona Lindland og Baar Bias Dammann fra Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt og Inge Arne Teigset fra Kompetansesenteret for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, institusjonene som har samarbeidet om utvikling av programmet.

Av ulike grunner har ikke Ila fått gjennomført antall programmer som planlagt. De innsatte som var aktuelle for den siste gjennomføringen av ROS-programmet har i stedet fått tilbud om å delta i programmet "Brotts-Brytet". Mange av de innsatte hevdet at de gjerne ville delta i Brotts-Brytet før ROS. Deltakerne har fått tilbud om å delta i ROS fra høsten.

Noen erfaringer fra de gjennomførte ROS-programmene så langt ble presentert:

- Det viser seg å være viktig å se på programmet som del av en helhet, ikke som et isolert tiltak.
- Deltakelse i ROS krever at det gjennomføres individualterapi parallelt med programmet, samt oppfølging. Erfaring viser at de fleste deltakerne fortsetter i terapi etter programslutt, og tilbakemeldingene viser at de er veldig fornøyd med det. Ikke alle kursdeltakere ønsket å delta i individualterapi i utgangspunktet, men har endret mening i løpet av prosessen.
- Samarbeidet med individualterapeuten fungerer godt.
- Av praktiske og økonomiske grunner kreves det ikke at individualterapeutene får en fullstendig ROS-opplæring av. De får i stedet en skriftlig informasjon om programets rammer og ulike moduler.
- ROS anses som et program i skjæringspunktet mellom program og behandling, noe som oppleves som en styrke, spesielt på grunn av koblingen mellom programdeltakelse og individualterapi.
- Noen spørsmål fra panelet om krav til empati, erkjennelse, benekting osv. ble avklart. Benekting viser seg i praksis å være partiell.
- Det finnes ikke formaliserte kriterier for utvelgelse av individualterapeuter. Et tverrfaglig sammensatt utvalg/koordineringsgruppe på Ila bestemmer hvem som skal delta i programmet og hvilken terapeut som skal ha den individuelle oppfølgingen.
- Deltakelse i ROS skal være frivillig. Forvaringsdømte må imidlertid "kvalifisere" seg for løslatelse, og dermed kan det stilles spørsmålstegn ved i hvilken grad deltakelse oppleves som frivillig for enkelte deltakere.
- Risikoprinsippene for seksualforbrytere er ikke spesielt kommentert i søknaden, men man viser til Andrews et.al som *antar* at risikoprinsippene som er gyldige for annen type lovbrudd også har gyldighet for seksuallovbrudd.

Under møtet kom det fram et ønske fra Kompetansesenteret om å endre teksten på side 29 i søknaden, siste setning før kulepunkt, da det er en viss uenighet mellom Ila og Kompetansesenteret om hvilke krav som skal stilles til gruppeledernes kompetanse. Teksten som står i søknaden er en direkte oversettelse fra den svenske ROS-manualen. Manualen er ikke "manusstyrt" slik som en del andre programmer, og dette er noe av begrunnelsen for å hevde at klinisk kompetanse er en forutsetning for å drive ROS. Det ble noe diskusjon rundt dette, men begge parter er enige om at det er ønskelig med relevant klinisk kompetanse, men at man unntaksvis kan komme opp i situasjoner hvor dette ikke er mulig å gjennomføre i praksis, for eksempel ved fravær pga. sykdom. Ila ønsket å gjennomføre samlingene som planlagt, mens Kompetansesenteret mente dette ikke er forsvarlig. Begge parter ønsket en klar formulering som kan danne grunnlag for formalisert samarbeid.

Etter presentasjonen ble det reist spørsmål i panelet om uenigheten mellom søkerne som ble gjort kjent under presentasjonen ville være til hinder for behandlingen av søknaden. Konklusjonen på dette ble at programmer akkrediteres for bruk i kriminalomsorgen, ikke spesielt for enkelte enheter. Det er dette som skal ligge til grunn for behandling av søknader om akkreditering av programmer. Krav til gruppeledernes kompetanse skal stilles uavhengig av gjennomføringsenhet.

Etter drøftingen kom panelet til konklusjonen at programmet bør akkrediteres, men la vekt på følgende bemerkninger:

- Når det gjelder uenigheten om hvilken kompetanse som skal kreves av gruppelederne anbefaler panelet følgende ordlyd: *Det er en forutsetning at minst en av gruppelederne har relevant klinisk kompetanse.*
- Det er en svakhet ved programmet at individualterapeutene ikke har fått opplæring i ROS. Panelet vil sterkt anbefale at individualterapeutene får en strukturert opplæring og at individualterapeutene forplikter seg til å sette seg inn i ROS-programmets teori-grunnlag og metoder.

Konklusjonen ble formidlet til KSF, som bekreftet akkrediteringen under henvisning til anbefalingene i brev av 19.02.2008.

3.2 Det andre møte fant sted på den 27.05. og omhandlet søknader om akkreditering av programmene "Sinnemestring" fra Brøset kompetansesenter og "Pappa i fengsel" fra Bastøy fengsel.

Sinnemestring ble presentert av Magnar Kristiansen fra Trondheim fengsel og Stig Jarwson fra Brøset Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri. Følgende kom frem under denne presentasjonen.

- Programmet er opprinnelig et basisprogram (Vold i nære relasjoner) hvor man har bygd på flere moduler, bl.a. for å tilpasse programmet til kriminalomsorgens behov med mer fokus på kriminalitet og tema som motivasjon og endring. Programmet drives i fengslene i Trondheim, Bodø og Tromsø, og det skal også tas i bruk på den nye forvaringsavdelingen i Trondheim. Det har dessuten i noen tilfeller inngått i samfunnsstraff.
- Det omtales som et fleksibelt program der temaet rus kan kobles inn. Målet er å tenke helhetlig.
- Programmet er basert på kognitiv psykologi og Motivational Interviewing. Det fokuseres på dynamiske faktorer.
- I programmet jobber man inn mot hver enkelt deltakers sårbarhet og dennes grunnleggende negative levereregler, identifisere sistnevnte, samt tilføre inngående kunnskap om levereregler.
- Del 3 i programmet er dynamisk, dvs. ikke manualbasert, men består i gruppeterapi og individuell tilnærming.
- Kartlegging skjer ved bruk av en kortversjon av skjemaet laget av Geoffrey Young. Denne var lagt ved manualen.
- Programmet fanger opp personer med korte dommer.
- Når det gjelder forholdet mellom kurs og behandling, opplyser søkerne at det er elementer av behandling, men at det i hovedsak er et program. De beskriver det som et program med behandlingsvinkling.
- Oppfølging – traumatiske opplevelser ivaretas ved individuelle samtaler, for eksempel med programinstruktør og/eller psykolog.
- På spørsmål om programmet retter seg mot partnervold, opplyses det at dette er lite aktuelt for deltakere fra kriminalomsorgen. Her fokuserer man mest på instrumentell vold. Det kan være, og er ofte, det samme.
- Rekruttering til programmet skjer i samarbeid med kontaktbetjent og ut fra framtidsplanen. Planen skal avdekke behov, og derav tilbys program. Avdelingsbetjent og kontaktbetjent er ment å være positive forsterkere. Kartlegging skjer i løpet av de fire første individuelle samtalene, i siste time.
- Målgruppe for programmet opplyses å være voldsdømte, ikke de som er dømt for "torpedovold", men i hovedsak personer som har et generelt sinneproblem. Psykopater som skårer høyt på psykopatitester, utelukkes. Det er innledet et samarbeid med psykolog Kirsten Rasmussen om kartlegging av psykopati.
- Risikonivå i forhold til tilbakefall vurderes ut fra kartleggingsverktøyet HCR20, men når det gjelder dette programmet brukes verktøyet bare på Brøset, ikke i kriminalomsorgen.

Etter drøftingen kom panelet til konklusjonen at programmet foreløpig ikke blir rådet akkreditert, med følgende begrunnelse og anbefalinger.

- Panelet mener at programmet ”Sinnemestring” har mange gode elementer. Det ønsker imidlertid ikke å råde KSF å akkreditere programmet i den formen som det ble lagt frem. Avgjørelsen utsettes slik at søkerne får anledning til å rette opp på de punktene som panelet kommenterer.
- Programmet har en historisk bakgrunn som utviklet fra et tiltak mot partnervold til et mer generelt sinnemestringsprogram. Dette har medført mangel på en klar målsetting og på en klart definert målgruppe. Derfor er det vanskelig å bedømme programmet etter kriteriene 1, 2, 4, 6 og 7.
- Panelet anbefaler i denne sammenheng følgende:
 1. Det fremheves de delene i programmet som retter seg direkte mot aggresjon og sinne og målsettingen tilpasses i tråd med det;
 2. Det legges frem en mer nøyaktig og detaljert definisjon av programmets målgruppe der det skilles mellom ulike typer voldsforbrytelser når det gjelder alvor og situasjonsbetingethet, og som ivaretar prinsippene om å etablere risikonivået og tilpasse intervensjonen i tråd med det;
 3. Del 4 om rusproblematikk fjernes fra programmet;
 4. Det legges mer vekt på bruk av motiverende samtaler;
 5. Programmanualen tilpasses de endringene som blir foreslått under punkt 1 til og med 4.
- Selve søknaden bør skrives om slik at ovenstående endringer kommer frem.
- Endringsmodellen som kreves beskrevet etter kriterium 1 finnes i søknaden, men panelet mener at beskrivelsen er på generelt grunnlag og at det ikke blir klargjort hvordan denne er tilknyttet programmets innhold. Når det gjelder kriterium 3 synes panelet at det er viktig å påpeke at det ikke er nødvendig at programmet forholder seg til alle kriminogene faktorene som er listet i akkrediteringsordningen, men at det skal rette seg mot mer en én. I dette tilfellet virker det at det dreier seg i hovedsak om relasjoner, tenkning og holdninger. Når det gjelder kriterium 4 om effektive metoder understrekes det at det her skal vises til forskningsresultater som har vist at de metodene som brukes i programmet har en positiv effekt på tilbakefall til ny kriminalitet. I tillegg skal det beskrives hvordan disse metodene blir anvendt i det aktuelle programmet.
- Panelet anbefaler at det gis mer oppmerksomhet til faglitteratur som er knyttet til bruk av metoder og andre elementer i programinnholdet i en spesifikk fengsels- eller kriminalomsorgssammenheng.
- Panelet mener at det er blitt samlet inn mye interessant informasjon ved bruk av validerede instrumenter, og at programmet her oppfyller kriteriet.

Søkerne oppfordres å tilpasse innholdet i programmet i henhold til ovenstående kommentarer. En ny søknad skal vise disse endringene. Beskrivelsen av programmet i søknaden skal være mer detaljert og oversiktlig, og gi klare henvisninger til manualen på de stedene der det er nødvendig.

Konklusjonen ble formidlet til KSF, som bekreftet den under henvisning til anbefalingene i brev av 30.06.2008.

En ny søknad skal være panelet i hende innen 01.03.09.

Programmet ”Pappa i fengsel” ble presentert av Anders S. Mo og Rune Bjørnsen fra Bastøy fengsel. Følgende kom frem.

- Gruppelederne opplever at programmet virker, og viser til kriminalomsorgens hovedmålsetting om å legge forholdene til rette for domfelte slik at de selv skal kunne gjøre en innsats for å oppnå endring.
- Så langt har 41 domfelte deltatt i programmet, 38 av disse har fullført.
- Hvordan programmet bidrar til å forebygge ny kriminalitet begrunnes med at kunnskap og opplevelse av mestring bidrar til endring. Deltakerne preges av mye dårlig samvittighet på grunn av sin livsførsel som bl.a. innebærer fengselsopphold, konfliktfylte relasjoner, tapsopplevelser, manglende kunnskap om egne barn, usikkerhet i papparollen m.m. Det fokuseres på rollemodeller.
- Mestring innebærer å trene på nye ferdigheter. Familiedagen og planlegging av denne, bidrar til både trening og mestring.
- Programmet flytter deltakernes fokus fra kriminalitet til familien, noe som igjen bidrar til endring. I fengslene snakkes det mye negativt om familien. Når innsatte begynner å snakke positivt om familien, har dette innvirkning på miljøet ”på huset”.
- Det legges vekt på forvaltningssamarbeid i programmet. Det samarbeides med helsestasjonen, BUF-etat og familievernkontor og man har etter hvert utviklet et velfungerende nettverk og godt samarbeid med disse. Erfaringer viser at familievernkontorene jobber med mange av de samme temaene som programmet.
- Det er behov for veiledning, bl.a. når man skal avgjøre hva som er til barnets beste. Her kan barnevern og familievernkontor være aktuelle veiledere.

Drøftingen ble innledet med en generell diskusjon om hvorvidt ”Pappa i fengsel” skal vurderes som et program. Panelet konkluderte med at det kan vurderes som et program.

Etter drøftingen kom panelet til konklusjonen at programmet foreløpig ikke blir rådet akkreditert, med følgende begrunnelse og anbefalinger.

- Beskrivelsen av det teoretiske grunnlaget favner bredt. Det nevnes mange ulike tilnærminger uten å gjøre sammenhengen med programmet tilstrekkelig klar. Det bygges på en endring i kriminell atferd gjennom å tydeliggjøre for innsatte fedre hvilken rollekonflikt som har oppstått for dem. De skal bevisstgjøres om at farsrollen ikke er kompatibel med en rolle som innebærer kriminell aktivitet og ved å forsterke farsrollen skal de derfor være mindre tilbøyelig til å begå kriminelle handlinger. Det er klart at programmet bidrar til forsterking av farsrollen, men den påståtte påfølgende effekt på kriminell atferd er for lite nøyaktig beskrevet og for lite dokumentert.
- Når det gjelder beskrivelsen av målgruppe blandes det ulike risikonivåer i gruppene. Tiltaket er innrettet mot kriminalitet generelt, og sier lite om hvilke eller hva slags kriminalitetsproblem man skal gjøre noe med. Psykisk sykdom som eksklusjonskriterium kunne vært bedre definert.
- Mange av de kriminogene faktorer beskrives indirekte. Dette skyldes antakeligvis at søkerne har ment at de skal forholde seg til alle dynamiske faktorene som er beskrevet i kriteriene for akkreditering av programmer. Slikt er ikke nødvendig. Det skal tydeliggjøres at programmet sikter mot flere enn en kriminogene faktorer, ikke nødvendigvis mot alle som er nevnt i akkrediteringsordningen.
- Av effektive metoder er det kun MI som er tydelig beskrevet som metode. De andre virker som forklaringer og ikke beskrivelse av modeller og metoder.
- Fungering i forhold til barn er i fokus i programmet. Panelet mener det kan være vanskelig å vurdere dennes betydning for kriminaliteten.
- De pedagogiske aspektene er beskrevet på en generell måte. Det savnes en beskrivelse og begrunnelse for rekkefølge, intensitet og varighet, samt betydningen av dette.

- Når det gjelder evaluering beskriver søkerne et system som er tilstrekkelig for å fange opp hva deltakerne mener.
- Søkerne ønsker ekstern evaluering. Det anbefales at man i første rekke ser på om programmet oppnår sine interne mål ved å tydeliggjøre farsrollen og bevisstgjøre de domfelte på denne. Å bruke tilbakefall som suksesskriterium er sannsynligvis å gå et skritt for langt. Imidlertid kan det samles inn data om tilbakefall som støttemateriale. Søknaden inneholder mye generelt om evaluering og om behovet for forskning, men lite om for eksempel egenevaluering og/eller prosessevaluering, som er viktig. Noe mer om evaluering må derfor inn i søknaden. Det vises til at programmet kan ha andre effekter enn det man antar.

Panelet vurderte programmet "Pappa i fengsel" som et svært positivt tiltak, men anbefalte at det gjøres noen endringer før det eventuelt kan akkrediteres som program. Betingelser i ovennevnte vurdering av kriteriene må derfor oppfylles før programmet kan bli endelig akkreditert.

Konklusjonen ble formidlet til KSF, som bekreftet den under henvisning til anbefalingene i brev av 30.06.2008.

Fristen for å gjennomføre endringene ble satt til 31.12.08.

3.3 Det tredje møte fant sted den 4.11.2008 og omhandlet søknader om akkreditering av programmene "Brotts-Brytet" og "En-til-en".

Av hensyn til møteeffektivitet og kostnader ble det ikke gjennomført noe presentasjon av disse to programmene. Kristin Opaas Hauglis tilstedeværelse under møtet ble betraktet som å by på tilstrekkelig mulighet til å stille oppklarings spørsmål.

Panelet konkluderte med at programmet Brotts-Brytet bør akkrediteres. Samtidig anbefales det at programmet evalueres eksternt/internt og at det lages en plan for evaluering i tillegg til en mal med beskrivelse av metodikk for evaluering slik at dette kan brukes som mal for framtidig evaluering av programmer.

Konklusjonen ble formidlet til KSF, som bekreftet akkrediteringen under henvisning til anbefalingene i brev av 9.12.2008.

Programmet En-til-en ble anbefalt foreløpig akkreditert. Panelet anbefaler at kriterium 7 om programintegritet og kvalitetssikring utbedres. Aspekter som veiledning og sertifisering må ivaretas bedre. Videre bør det avklares hvilken rolle programskaperen skal ha i framtida inkludert hvorvidt han skal ha eksklusive rettigheter til evaluering av programmet.

Konklusjonen ble formidlet til KSF, som bekreftet den under henvisning til anbefalingene i brev av 16.12.2008.

4. Andre aktiviteter

Den 23. oktober ble det avholdt et stort møte i Den Haag, Nederland, der det nederlandske justisdepartementet hadde invitert representanter fra åtte ulike land (Nederland, England og Wales, Skottland, Canada, Sverige, Finland, Danmark og Norge) som er involvert i akkreditering av programmer for bruk innen kriminalomsorgen. Fra Norge deltok panelmedlem Tore

Andreassen, sekretariatsledelsen ved Kristin Opaas Haugli og Ragnar Kristoffersen og Gerhard Ploeg fra Justisdepartement. Christine Friestad skulle også ha deltatt, men ble forhindret.

Dagen ble benyttet til å bivåne foredrag i plenum, delta i workshops og danne, utvide og vedlikeholde nettverkene. I forkant var det blitt samlet inn informasjon fra de ulike landene for å kunne sette sammen en "International Guide on the Accreditation of Behavior Programmes for Offenders". Møtet ble også benyttet av guidens forfattere til å samle inn mer og mer detaljert informasjon. I løpet av 2010 skal den definitive versjonen bli presentert.

Et engelsk møtereferat ligger på nettsidene til det nederlandske justisdepartementet:

<http://www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/erkenningcommissie/actueel/>.

De norske deltakerne mente at det er svært nyttig å få anledning til å møte medlemmer fra panel i andre land, utveksle erfaringer, diskutere de ulike kriteriene, få innblikk i ulike typer stedsakkreditering osv. I tillegg ga de fire workshopene god mulighet for diskusjon rundt konkrete spørsmål knyttet til henholdsvis "Assessment Criteria", "Programme v. Site Accreditation", "Organization and Procedures; aspects of credibility" og "Assessment domains". Felles norsk oppfatning etter møtet var at den norske akkrediteringsordning virker svært oversiktlig i forhold til de andre land, samt mulig å følge opp.

Som et resultat av dette møtet vil det bli skrevet en "International Guide on the Accreditation of Behaviour Programs for Offenders", forfattet av det nederlandske justisdepartementet, der også Norge har bidratt.

I nordisk sammenheng blir det hvert år organisert et nordisk programforum med deltakelse fra Sverige, Finland, Danmark og Norge. Panelet er ikke selv representert på disse møtene, men sekretariatsmedlemmer er ut ifra sin vanlige stilling ofte til stede og det dannes en viktig kunnskaps- og nettverksbase på denne måten. I 2008 ble møtet avholdt i Stockholm den 11. desember.

5. Status på tidligere vurderte programmer

- I 2006 ble rusprogrammet "NSAP" (National substance abuse program) forhåndsvurdert av panelet, som kom med en positiv innstilling. Programmet går i dag på seks forsøkssteder i Norge, og prøveperioden utgår i 2009.
- I 2007 ble programmet "Ny start" foreløpig akkreditert under henvisning til panelets anbefalinger for forbedring. Fristen for å levere en ny søknad er gått ut uten at en oppdatert søknad er blitt sendt inn. Den foreløpige akkrediteringen er dermed falt bort. De programansvarlige vurderer om de skal fortsette med å utvikle programmet eller ikke.
- I 2007 ble programmet "Motivator" akkreditert. De programansvarlige skal levere sin første årsrapport snarlig. I 2009 skal KRUS starte med opplæring av instruktører i programmet.
- I 2007 ble programmet "Aggression Replacement Training" (ART) drøftet og ikke akkreditert. Panelet har gitt en rekke kommentarer og anbefalinger, men det har hittil ikke kommet noe respons.

6. Status programvirksomhet i kriminalomsorgen

Totalt ble det gjennomført 356 program i norsk kriminalomsorg i 2008, med 1518 deltakere. Den langt største delen – 84 % - ble gjennomført i fengselet. Av alle programgjennomføringer var det 22 % som handlet om ”Trafikk og rus”, som består stort sett i undervisningsdelen fra promilleprogrammet og som kun blir gjennomført i fengsel. Programmet tok 32 % av alle programdeltakere.

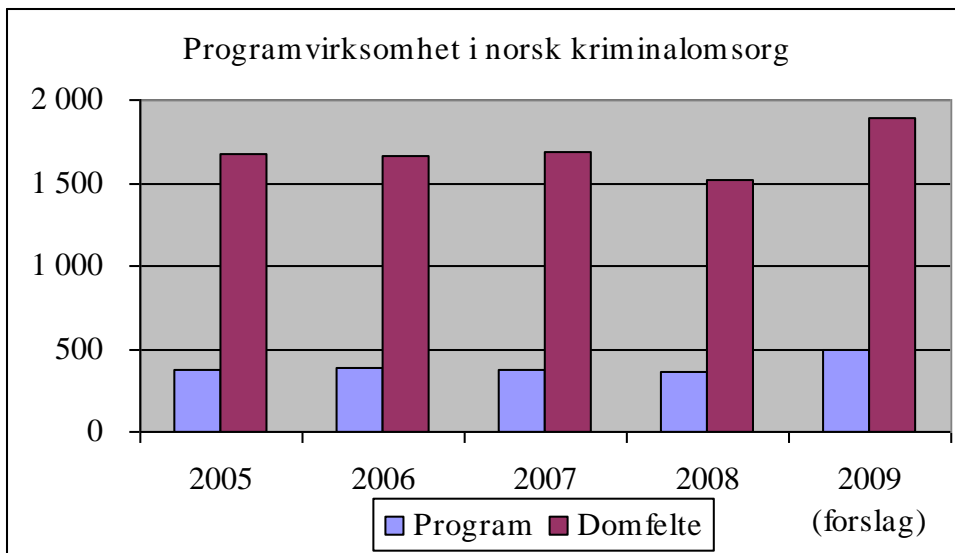
Nedenstående data blir innhentet på sentralt nivå og derfor er ikke alle programmene med. De akkrediterte programmene ”Motivator” og ”ROS” blir gjennomført på så få steder at de ikke blir med i en nasjonal oversikt. Programmer i denne listen som er akkrediterte eller er søkt akkreditert utgjør 31 % av alle deltakere.

Tabellen viser at seks av programmene ikke ble gjennomført innenfor rammen av en samfunnsstraff. Det er kun ett program som utelukkende blir gjennomført i individuell form, En til en. Alle de andre blir gjennomført med grupper i varierende størrelse.

Programvirksomhet i norsk kriminalomsorg i 2008

Programnavn	Antall program	Antall deltakere i fengsel	Antall deltakere i friomsorg	Sum	Gjennomsnitts antall deltakere
Ny start	10	68	0	68	6,8
Sinnemestring	53	173	37	210	4,0
ATV-modell	58	135	64	199	3,4
Vold CSCP	2	10	0	10	5,0
Sedelighet	5	13	2	15	3,0
RIF-programmer	15	75	0	75	5,0
Trafikk og rus	79	466	21	487	6,2
Mitt valg	5	3	17	20	4,0
Stressmestring	20	92	0	92	4,6
Brottsbrytet	29	62	36	98	3,4
VINN	14	38	17	55	3,9
PREP	6	22	0	22	3,7
En til en	30	9	25	34	1,1
Pappagrupper	10	57	0	57	5,7
Andre tiltak	20	48	28	76	3,8
Sum	356	1 271	247	1518	4,3
		83,7 %	16,3 %		

Utviklingen har vært svært stabil over de siste årene, men satsningen for 2009 viser en klar økning, både i antall program og antall deltakere.

7. Problematikk rundt akkrediteringsprosessen

Fra 2008 er det blitt gjennomført en viktig endring i budsjetttildelingsprosessen i sammenheng med programvirksomhet. Inntil da var antallet gjennomførte programmer en resultatindikator for de seks regionene. De ble stilt krav om dette og dersom kravene ikke ble oppfylt hadde det økonomiske konsekvenser. Innsatsen for en-til-en-samtalene mellom KSF og regionene var beløpet som var summen av antall og type programmer ganget med kostprisen. Endringen består i at regionene skal ikke lenger velge program fra en på forhånd definert liste med faste kostpriser per program. I den nye situasjonen skal det avsettes et totalbudsjett til kriminalomsorgens drift nasjonalt, som blir fordelt over de seks regionene etter en del kriterier angående deres relative størrelse. Regionen bestemmer hvor sterkt de skal prioritere programvirksomheten og hvilke programmene de synes bør gjennomføres. Denne prioriteringen blir gjenstand for forhandlinger med KSF. Totalsummen ligger fast og regionene må finne en fordelingsnøkkel over de aktivitetene hhv. programmene som de ønsker gjennomført.

Det er en del klare fordeler med denne ordningen, men når det gjelder programvirksomhet er det viktig å påpeke en spesifikk ulempe. Rådgivningspanelet for akkreditering av programvirksomhet skal vurdere kvaliteten i de ulike programmene som ønskes tilbudt i norsk kriminalomsorg. Det gjøres gjennom å komme med en anbefaling basert på vurdering av en søknad der programmet blir beskrevet etter åtte ulike kriterier. Panelet stiller høye krav, noe som medfører at skriving av en akkrediteringssøknad blir en krevende prosess, både når det gjelder tid, energi og økonomiske midler. Blant annet grunnet dette foreligger det en ordning der KSF har muligheten til å støtte søkere i å skrive en søknad med opptil 75.000 kr. per program. Incentivet for å få et program akkreditert ligger i en finansieringsgaranti for fremtidig gjennomføring. Dersom utvelgelse av program uten videre overlates til regionene, er det en klar fare for at akkrediterte program ikke blir gjennomført på grunn av en annen prioritering i en bestemt region. Faller en slik garanti bort, er det mulig at potensielle søkere ser bort fra å få programmet akkreditert ut ifra en kost/nytte avveining. Dette slår beina under akkrediteringsordningen.

Det anbefales derfor fra panelets side å trekke inn akkrediteringsperspektivet i finansieringsordningen for programvirksomhet. Regionene bør få føringer på dette punktet.

8. Evaluering av virksomhet

I Stortingsmelding nr. 37 "Straff som virker" blir programvirksomhet blant annet behandlet på side 88, med følgende sitat:

"Programvirksomhet: Dokumentasjon og registrering av programaktiviteter er viktige instrumenter for å kunne evaluere både prosessen og effekten av programmene. Programvirksomheten skal kvalitetssikres, blant annet gjennom akkrediteringsprosessen. Akkrediterte program følges opp med både prosess- og effektevaluering. Programmer som ikke kan dokumentere effekt, skal avvikles. Nye program som vurderes innført, skal testes ut i piloter som følges av evalueringsstudier. Et program som først er akkreditert skal evalueres for å kunne forbli akkreditert. Evaluering kan skje på ulike måter og på ulike nivåer. Evaluering av programvirksomheten kan innebære ulike former for forskning. Som eksempler nevnes det her prosessevaluering med hensyn til implementeringsprosessen, deskriptive studier med hensyn til deltakergruppene, analytiske problemstillinger rundt programmets innhold og metode, effektevaluering på ulike nivåer og undersøkelser på brukeres tilfredshet."

Panelet har reflektert over dette og kommer med anbefaling om å starte denne prosessen ved å innføre standardiserte metoder for programevaluering, som kan brukes på tvers av programmer, og som kan vise:

- hvordan implementeringen/integreringen skjer; gjør man det man sier man skal gjøre? (implementeringsevaluering)
- hvem som er deltagerne (deskriptive analyser, jfr. begrunnet deltakervalg)
- hvor fornøyde man er med programmene,- innhold, ivaretagelse, oppfølging, sammenheng mellom komponentene (brukertilfredshet), målt blant innsatte/deltagere og de ansatte i programmene
- hva man mest fornøyd med, for hvem, med hvilke erfaringer og resultater (her nærmer man seg en slags resultatevaluering, men mer kvalitativt).

Programevaluering bør etter panelets mening være en del av en pågående intern kvalitetssikring, gjerne med ekstern metodehjelp. Store eksternstyrte effektstudier med randomisert kontrollerte tester skal på sikt kunne utfylle programevaluering. Men det er ikke her hovedinnsatsen for evaluering i norsk programvirksomhet bør begynne, også med henblikk til de økonomiske rammene. Det anbefales derfor å starte ut med programevaluering for på sikt å oppnå en større effektivisering og til at det blir lettere å foreta sammenlikninger på tvers av programmer. Dette kan også sikre at programmene blir behandlet mer likt i forhold til spørsmålet om endelig akkreditering. Et rammevilkår ville være at programdefinisjonen ikke er for romslig, slik at den inkluderer tiltak som er mer eller mindre ulike. I så fall trenger man antakelig flere standarder.

Samtidig er panelet klar over at det finnes mange uttalte forsknings- og utviklingsområder som det er ønske om skal følges opp av departementet.

9. Revidering av kriteriene

Ved en rekke tilfeller har panelet slått fast at kriteriene ikke alltid er like tydelige. I løpet av de møtene som nå er blitt avholdt har det kommet en del kommentarer, som skal være grunnlag for en revidering av formuleringene. Det er ikke gitt uttrykk for at selve kriteriene skal

endres, eller at antallet skal minskes eller utvides. I løpet av 2009 skal panelet behandle et forslag for omformulering laget av sekretariatet. I siste instans er det KSF som tar imot anbefalingene fra panelet og bestemmer over innholdet og formuleringene.